

Govor Novih Perkovaca u okviru slavonskoga dijalekta

Blažinkov, Valentina

Undergraduate thesis / Završni rad

2019

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:142:420492>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-12-24**

FILOZOFSKI FAKULTET
SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU

Repository / Repozitorij:

[FFOS-repository - Repository of the Faculty of Humanities and Social Sciences Osijek](#)

Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku

Filozofski fakultet

Preddiplomski studij hrvatskog jezika i književnosti i engleskog jezika i
književnosti

Valentina Blažinkov

Govor Novih Perkovaca u okviru slavonskog dijalekta

Završni rad

Mentorica: doc. dr. sc. Silvija Ćurak

Osijek, 2019.

Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku

Filozofski fakultet

Odsjek za hrvatski jezik i književnost

Preddiplomski studij hrvatskog jezika i književnosti i engleskog jezika i
književnosti

Valentina Blažinkov

Govor Novih Perkovaca u okviru slavonskog dijalekta

Završni rad

Humanističke znanosti, Filologija, Kroatistika

Mentorica: doc. dr. sc. Silvija Ćurak

Osijek, 2019.

IZJAVA

Izjavljujem s punom materijalnom i moralnom odgovornošću da sam ovaj rad samostalno napravio te da u njemu nema kopiranih ili prepisanih dijelova teksta tuđih radova, a da nisu označeni kao citati s napisanim izvorom odakle su preneseni.

Svojim vlastoručnim potpisom potvrđujem da sam suglasan da Filozofski fakultet Osijek trajno pohrani i javno objavi ovaj moj rad u internetskoj bazi završnih i diplomskih radova knjižnice Filozofskog fakulteta Osijek, knjižnice Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku i Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu.

U Osijeku, datum 13. rujna 2019.

V. Blažinkov, 0122223081
ime i prezime studenta, JMBAG
VALENTINA BLAŽINKOV

Sadržaj

Sadržaj	4
Sažetak i ključne riječi.....	5
1. Uvod	6
2. Štokavsko narječje i slavonski dijalekt.....	7
3. Novi Perkovci.....	8
4. Govor Novih Perkovaca.....	9
4.1. Fonologija.....	9
4.1.1. Naglasni sustav	9
4.1.2. Odras jata.....	10
4.1.3. Ostale fonološke osobitosti.....	10
4.2. Morfologija.....	13
4.2.1. Imenice	13
4.2.2. Glagoli	16
4.2.3. Pridjevi	17
4.2.4. Zamjenice	17
4.2.5. Brojevi	18
4.2.6. Nepromjenjive vrste riječi	18
4.3. Leksik.....	20
5. Zaključak.....	22
6. Ogledni primjer govora Novih Perkovaca	23
Literatura.....	24

Sažetak i ključne riječi

Završni rad opisuje mjesni govor Novih Perkovaca u odnosu na opće osobitosti slavonskoga dijalekta, a temelji se na istraživanju provedenome među njegovim govornicima. Iako su govornici starije dobi, dobiveni rezultati pod utjecajem su standardnoga hrvatskog jezika ostvarenog izloženošću medijima te se stoga pojave u govoru Novih Perkovaca uspoređuju s primjerima iz standardnoga hrvatskog jezika. Budući da do sada ne postoji sustavnije istraživanje toga govora, svrha je rada analizirati njegove morfološke, fonološke i leksičke odrednice te ga smjestiti u slavonski dijalekt, odnosno posavski poddijalekt. Osim zvučnoga zapisa, analiza se temelji i na proučavanju prethodnih rezultata Stjepana Ivšića i Nine Mance na sličnim, ali obuhvatnijim istraživanjima.

Ključne riječi: slavonski dijalekt, govor Novih Perkovaca, posavski poddijalekt

1. Uvod

Štokavsko se narječje smatra temeljem hrvatskoga standardnog jezika, a unutar njega nalazi se, uz brojne druge, i lokalni govor Novih Perkovaca. Cilj je ovoga rada utvrditi kojim se odrednicama taj govor uklapa u okvire slavonskoga dijalekta te u kolikoj mjeri one odstupaju od standarda. U uvodnome se dijelu rada iznose već poznate činjenice o štokavskome narječju, ali i slavonskome dijalektu na osnovu čijih se odrednica kasnije opisuje govor Novih Perkovaca. Slijedi dio o općim podacima vezanim uz naselje kojemu navedeni govor pripada. Posebna se pozornost posvećuje povijesnome kontekstu jer su upravo dodiri s drugim narodima kroz osvajanja, ratove i slične pojave ostvarile značajan utjecaj na taj govor, a posebno na njegov leksik. Jezgra je rada načinjena od opisa jezičnih odrednica opisanog lokalnog govora i to tako da se svaka navedena karakteristika analizira u kontekstu posavskog i podravskog poddijalekta kako bi se odredila pripadnost toga govora jednom ili drugom poddijalektu. Osim toga, svaka se jezična pojava postavlja i u odnos sa standardnim hrvatskim jezikom, nakon čega se navode primjeri dobiveni slušanjem zvučnoga zapisa snimljenoga s izvornim govornicima iz Novih Perkovaca – Bartolom Adrićem (rođen 1952. godine) i Evicom Blažinkov (rođene 1948. godine). Nekoliko je primjera preuzeto i iz monografije o Novim Perkovcima koju je 2016. objavio Zdenko Šarčević, također stanovnik toga mjesta. Razrada tako započinje opisom fonoloških odrednica govora Novih Perkovaca s posebnim naglaskom na odraz jata, naglasni sustav i glasovne promjene. Nakon toga analizira se morfologija gotovo svih vrsta riječi, a glagolski oblici i sufiksi pojedinih imenskih padeža kao što je genitiv množine zauzimaju glavno mjesto. Završni se dio odnosi na leksičke osobitosti iz kojih je najočitiji utjecaj drugih jezika, ali i kulturni identitet toga područja.

2. Štokavsko narječje i slavonski dijalekt

Štokavsko je narječje temeljnim dijelom hrvatskoga standardnog jezika, a njegova se rasprostranjenost proteže ne samo Hrvatskom, nego i Mađarskom, Srbijom, Crnom Gorom, Bosnom i Hercegovinom, a manjim opsegom i Italijom te Austrijom. Unutar granica Hrvatske najveći broj stranovnika koji govore tim narječjem nalazi se na istoku države te u južnome dijelu oko Dubrovnika. Međutim, štokavske su oaze prisutne i na područjima čakavskog i kajkavskog narječja, kao što je slučaj sa Sungerom i Moravicama u Gorskom kotaru, Ninom i Šibenikom u Dalmaciji te područjem između Križevaca i Koprivnice na sjeveru Hrvatske.¹ Tolika geografska raznolikost podrazumijeva i jezičnu te se na osnovu triju klasifikacijskih kriterija (refleksa jata, naglasnog sustava i postojanja štokavizma, odnosno šćakavizma) razlikuju sljedeći dijalekti:

- slavonski (arhaični šćakavski) dijalekt
- novoštokavski ikavski (zapadni) dijalekt
- istočnobosanski (ijekavskošćakavski) dijalekt
- novoštokavski ijekavski (istočnohercegovačko-krajiški) dijalekt
- zetski (arhaični ijekavski) dijalekt
- novoštokavski ekavski (vojvođansko-kolubarski) dijalekt.

Govor Novih Perkovaca prostorno se uklapa u slavonski dijalekt koji je rasprostranjen u slavonskoj Posavini, slavonskoj Podravini, u srednjem istočnom dijelu Slavonije, u hrvatskom dijelu Baranje, te u nekim mjestima izvan granica Republike Hrvatske.² Karakterizacija toga dijalekta kao arhaičnoga odnosi se na njegovo staroštokavsko porijeklo, dok se pridjev *šćakavski* oslanja na pojavu šćakavizma koja je opisana u sljedećim poglavljima. Često se uz prethodno navedene nazive navodi i *šokački* koji upućuje na to da su se njime služili i Šokci, koji su uvelike naseljavali prostore istočne Hrvatske. Slavonski se dijalekt dalje grana u tri poddijalekta – posavski, podravski i baranjski. Kao što je navedeno, cilj je ovoga rada opisati govor Novih Perkovaca i njegovo mjesto među drugim posavskim govorima te usporediti njegove značajke s onima koje se pojavljuju u podravskim govorima.

¹ Lisac, Josip. 2003. Hrvatska dijalektologija 1: Hrvatski dijalekti i govori štokavskog narječja i hrvatski govori torlačkog narječja. Zagreb: Golden marketing – Tehnička knjiga., 15.

² Kolenić, Ljiljana. 1997. Slavonski dijalekt. Croatica. 24, str. 101-116., 101.

3. Novi Perkovci

Novi Perkovci naselje su koje se nalazi u Republici Hrvatskoj, a upravno-politički pripadaju Osječko-baranjskoj županiji i Gradu Đakovu od kojega su udaljeni desetak kilometara. Prema popisu iz 2011. godine broje 243 stanovnika³. Kako navodi usmena predaja, naselje datira iz 1752. godine kada su ondje doselili stanovnici obližnjih Starih Perkovaca⁴, „pravi potomci onih Hrvata koji su se ovdje naselili između Save i Drave“⁵. Tijekom godina koje slijede, Perkovčani su bili svjedoci brojnim povijesnim događanjima koja su uvjetovala njihovu svakodnevicu, a zajedno s time i jezik kojim govore. Primjerice, turski su utjecaji bili posebno jaki tijekom 18. stoljeća pa su se tako brojne riječi toga podrijetla uvukle u pore govora svih onih koji su s Turcima bili u doticaju. Izvori navode kako su i stanovnici Novih Perkovaca bili dio Vojne krajine, a dokaze za prethodnu tvrdnju pronalazimo i danas, posebno u leksiku. Osim toga, turski su utjecaji dolazili i sa stanovništvom koje se doseljavalo iz susjedne Bosne i Hercegovine. Osim toga, poznato je iz hrvatske povijesti kako su nakon Turaka tim prostorima vladali i Austrijanci i Mađari koji su također ostavili trag. Iako je riječ o ruralnoj sredini, i ona je pretrpjela utjecaje mađarizacije i germanizacije. Danas su Novi Perkovci dio suvremene hrvatske države, ali s posebnom pažnjom njeguju svoju tradiciju u sklopu Kulturno-umjetničkoga društva „Perkovčani“.

³ https://actacroatica.com/hr/location/novi_perkovci/

⁴ Govor Starih Perkovaca 2010. je godine uvršten na popis zaštićenih kulturnih dobara Republike Hrvatske.

⁵ Šarčević, Zdenko. 2016. Novi Perkovci. Novi Perkovci: Matica hrvatska – Ogranak Đakovo, 9.

4. Govor Novih Perkovaca

Govor Novih Perkovaca dio je posavskoga poddijalekta, a u poglavljima koja slijede opisano je na koji je način ta pripadnost ostvarena. Analiza jezičnih osobina toga govora provedena je na tri razine: fonološkoj, morfološkoj i leksičkoj, a uspoređena je u prvome redu s radovima Stjepana Ivšića o tome poddijalektu te s doktorskom disertacijom Nine Mance o podravskim govorima koji služe kao dokaz jezične raznolikosti štokavskoga narječja u Slavoniji.

4.1. Fonologija

4.1.1. Naglasni sustav

Ivšić kao glavnu odrednicu posavskih govora ističe zavinuti naglasak (tzv. akut ~) te njegovom najčešćom pojavom na prostoru slavonske Posavine pojašnjava naziv posavski. Taj se naglasak pojavljuje i u govoru Novih Perkovaca, a posebno je očit kod osobnih zamjenica (*jã, õn, mĩ*), iako ne izostaje ni u drugim vrstama riječi (*igrãčka, naberẽm, pĩvi, ovã, šokãčki, tũd*). Međutim, akut se ne izdavaja kao odrednica isključivo posavskoga poddijalekta, nego je očuvan i u podravskim govorima⁶. Zajednička im je i novija hrvatska akcentuacija prema kojoj uz jat postoje i četiri standardna naglaska:

- kratkosilazni: *prestãle, mõje*
- kratkouzlazni: *ćèla* (=htjela), *dũda* (=dud)
- dugosilazni: *dãli, sõk*
- dugouzlazni: *jućé* (=jučer), *õnda*.

Već se iz tih primjera mogu uočiti odstupanja od standardnoga naglasnog sustava. Prije svega, pojavljuje se naglasak na posljednjemu slogu kao u primjerima: *jućé* ili *skorõm* (=skoro), a prisutni su i silazni naglasci na srednjemu slogu, npr. *gotõva, rukĩca* ili *avlĩja*. Jedna je od težnja govornika iz Novih Perkovaca i prenošenje naglaska na prednaglasnicu te se redovito mogu čuti izrazi poput: *idem ù Đakovo* ili *ošla je ù polje*.

⁶ Mance, Nina. 2014. Suvremeni podravski govori slavonskoga dijalekta. Doktorski rad. Osijek: Filozofski fakultet., 160.

4.1.2. Odraz jata

Ono po čemu se podravski govori uglavnom razlikuju od posavskih odraz je jata. Naime, dok posavskim poddijalektom prevladava šarolikost odraza jata, podravski su govori većinom ekavski uz nekoliko ijekavskih⁷. Govor Novih Perkovaca obilježen je ikavsko-jekavskim odrazom glasa jat, što je vidljivo iz primjera *dite* (N jd.) – *đeteta* (G jd.) u kojemu je dugi izgovor toga glasa ostvaren glasom *i*, a dugi izgovor skupinom glasova *je*. Iz istoga je primjera očita i jotacija koja se gotovo uvijek provodi u dodiru glasova *d* i *t* s glasom *j*, čak i onda kada u standardnome jeziku izostaje (npr. *ćela* = htjela, *viđo* = vidio). Međutim, pojavljuju se i tragovi ikavizma, ali češće kao iznimke kada se i dugi i kratki jat odražavaju glasom *i* (npr. *vriime* = vrijeme, *lipa* = lijepa, *ligat* = lijegati).

4.1.3. Ostale fonološke osobitosti

Osim u odrazu toga glasa, odstupanja od standardnog hrvatskog jezika prisutna su i u korištenju drugih samoglasnika. Tako se glas *a* gubi u tvorbi glagolskog pridjeva radnog u muškome rodu čime nastaju oblici poput: *išo* (=išao), *čestito* (=čestitao), *mogo* (=mogao), *narezo* (=narezao) ili *došo* (=došao). Jednako je stanje i u podravskim govorima⁸. Mance⁹ navodi da se u govorima koje je obradila samoglasnici gube i na početku riječi, a primjeri postoje i u posavskom govoru Novih Perkovaca (npr. *va* (=ova), *vamo* (=ovamo), *nako* (=onako)), iako u manjoj mjeri.

Gubljenje glasova prisutno je i među suglasnicima, a prototipna je pojava ispadanje glasa *h*. Kao što je slučaj i s podravskim govorima, taj glas može izostati na bilo kojemu mjestu u riječi¹⁰:

- na početku: *rana* (=hrana), *ladnetina* (=hladetina)
- u sredini: *povatat* (=pohvatati), *njiove* (=njihove)
- na kraju: *gra* (=grah), *bijeli* (=bijelih), *nje* (=njih).

⁷Mance, 12.

⁸ Mance, 21.

⁹ Mance, 21.

¹⁰ Mance, 22.

Ponekad se taj glas zamjenjuje glasom *v* pa tako nastaju oblici kao što su: *kruv* (=kruh), *suv* (=suh), *kuvati* (=kuhati) ili *vrpa* (=hrpa). U vezi s time, suglasnička skupina *hv* ponekad se odražava kao glas *f* (npr.: *Faljen Isus!* (=Hvaljen Isus!) *fala* (=hvala)) ili od nje ostaje samo glas *v* (npr. *uvatit* (=uhvatiti)).

Nasuprot tome, samoglasnici se ponekad i dodaju na kraju riječi, a razlog tomu leži u jednostavnosti izgovora. Takva je pojava posebno česta kod izgovora riječi stranoga podrijetla kao što je riječ *bicikli* (=bicikl) ili prezime *Rajzli* (=Rajzl), ali se pojavljuje i u hrvatskim riječima (npr. *doka* (=dok)). Ponekad se na kraj riječi dodaju i suglasnici, iako je to puno rjeđe (npr. *ondak* (=onda)).

Odrednica je govora Novih Perkovaca i šćakavizam koji i Lisac¹¹ navodi kao odrednicu govora slavonskoga dijalekta. Primjerice, stanovnici toga mjesta uvijek će reći *šćap*, a ne *štap* te će nekoga *ušćipnit*, a ne *uštipnuti*. Međutim, u podravskim govorima te su se stare skupine *skj* i *stj* neujednačeno odrazile kao skupina glasova *šć* pa je tako Mance u govoru Črnkovaca¹² zabilježila tu jezičnu značajku u manjoj mjeri, dok je ipak u govoru Gata¹³ i Brođanaca¹⁴ ona bila češća.

Glasovne se promjene u pravilu provode. Prije svega, već spomenuta jotacija provodi se na isti način kao i u standardnome jeziku, ali je proširena i na skupine koje se u standardnome jeziku ne jotiraju. Takav je slučaj s umekšavanjem glasa *n* kao u primjerima *nješta* (=nešto), *njeki* (=neki) ili *njeko* (=netko), a vidljivo je da se to događa onda kada se glas *n* nađe ispred glasa *e*. Podravski govori jotaciju također provode i u primjerima koji ne postoje u standardnome jeziku¹⁵, ali umekšavanje glasa *n* samo u nekim govorima, primjerice u govoru Podravske Podgajaca gdje se pojavljuje i umekšavanje glasa *l*¹⁶. Nadalje, vokalizacija se ne provodi te će glas *l* ostati u riječi bez obzira na padež i broj kao što je vidljivo u sljedećim primjerima:

N	anđel	pepel	kotal
G	anđela	pepela	kotla
D	anđelu	pepelu	kotlu
A	anđela	pepel	kotal
V	anđele	-	-
L	anđelu	pepelu	kotlu
I	anđelom	pepelom	kotlom

¹¹ Lisac, 29.

¹² Mance, 24.

¹³ Mance, 80.

¹⁴ Mance, 105.

¹⁵ Mance, 134.

¹⁶ Mance, 132.

N	anđeli	-	kotli
G	anđela	-	kotala
D	anđelima	-	kotlima
A	anđele	-	kotle
V	anđeli	-	
L	anđelima	-	kotlima
I	anđelima	-	kotlima

Istu pojavu bilježi i Mance u podravskim govorima¹⁷. Izostajanje sibilizacije također je zabilježeno u govoru Novih Perkovaca (npr. *knjigi* (=knjizi)) kao i u podravskim govorima¹⁸. Jednačenja po zvučnosti i po mjestu tvorbe provode se dosljedno.

¹⁷ Mance, 23.

¹⁸ Mance, 106, 25, 52, 80, 133.

4.2. Morfologija

4.2.1. Imenice

Opće i vlastite imenice u govoru Novih Perkovaca, osim naglasnog sustava, odražavaju i velik broj drugih osobitosti kojima se taj govor uklapa u okvire slavonskoga dijalekta te posavskoga poddijalekta. Za početak, vlastite imenice izdvajaju se svojim sufiksima. Kada je riječ o osobnim imenima, ženska su imena pretežito tvorena sufiksom –a kao što je slučaj i danas (npr. *Marija, Lucija, Ana, Eva*) ili sufiksom –ica (npr. *Marica, Evica, Ankica, Slavica*). Mance¹⁹ navodi da se u podravskim govorima uz već navedene koriste i sufiksi –ena i –ika koji su karakteristika podravske štokavštine. Nadalje, muška su imena tvorena različitim sufiksima kao što su:

- –an (npr. *Stjepan, Ivan*)
- –o (npr. *Mato, Vlado*)
- –ko (*Zdenko, Marko*).

Podravski poddijalekt muška imena tvori i sufiksima: –a (npr. *Joza, Mata*), –oš (npr. *Ivoš, Stepsoš*) i –eta (npr. *Mareta*)²⁰.

Uz to, nadimci se za muška imena tvore sufiksom –a ili –o pa tako postoje verzije:

- Ivan – Ivo/Iva
- Petar – Pero/Pera
- Stjepan – Stipo/Stipa.

Ženski su se nadimci tvorili kraćenjem imena, obično bez dodavanja sufiksa. Takvi su primjeri:

- Barica - Bara
- Lucija – Luca
- Marija – Mara
- Mirjana – Mira.

¹⁹ Mance, 74.

²⁰ Mance, 123.

Sufiksi su se dodavali jedino u slučaju pridavanja negativne konotacije nositeljci imena, a neki od sufiksa koji su služili u tu svrhu su:

- -ura (Manda – Mandura)
- -enda (Marija – Marijenda).

Kad je riječ o prezimenima, osobitost je toga govora i tvorba tzv. „obiteljskih nadimaka“. Naime, budući da se svo stanovništvo toga naselja može svesti na gotovo 3-4 prezimena, pojavila se potreba za razlikovanjem. Problematika je razriješena uvođenjem upravo tih „obiteljskih nadimaka“ koji su se tvorili prema imenu ili nadimku nekoga od muških predaka. Tako su postojali: Perini, Grgini, Đurini i slično. Primjerice, Zdenko Šarčević u svojoj monografiji o Novim Perkovicima uz svoje ime navodi i *Miškov*, a isto čini i pri navođenju drugih osoba kao što je prikazano.

Prilog 1 - Obiteljski nadimci u Novim Perkovicima (izvor: Šarčević, Zdenko. *Novi Perkovci*. Matica hrvatska - Ogranak Đakovo, 2016., 138.)

Područje podravske govora također je zahvaćeno tom pojavom, a nadimci su jednako tako tvoreni od posvojnih pridjeva nastalih od osobnih imena ili nadimaka²¹.

Kada je riječ o općim imenicama, zapažaju se određeni odmaci od norme, iako je veći dio ipak u skladu s njom, kao primjerice razlikovanje kategorije živosti pri čemu se genitiv izjednačava s akuzativom kod imenica koje označuju živo, a nominativ s akuzativom za neživo:

N	<i>konj</i>	<i>kukuruz</i>
G	<i>konja</i>	<i>kukuruz</i>
A	<i>konja</i>	<i>kukuruz.</i>

Podravski govori teže izjednačavanju genitiva i akuzativa i za živo i za neživo²².

Uz to, u zvučnome se zapisu nisu uočile nepravilnosti u padežnim nastavcima, ali se zapaža deklinacija složenica u kojoj se dekliniraju oba dijela složenice (npr. N *kupus-salata*, G *kupusa-salate*).

Od norme se izdvajaju imenice i-vrste koje u instrumentalu jednine koriste sufiks *-jom* čime nastaju oblici poput imenice *mast* čiji instrumentalni oblik glasi *mašćom*. Taj se oblik pronalazi i u podravskome govoru Podravske Podgajaca²³. Međutim, pod utjecajem standardnog se jezika sve češće koristi sufiks *-i* (npr. N *sol* – I *sol*, N *kost* – I *kost*).

Drastičnije se odstupanje od standardnoga jezika vidi u lokativu jednine. Standardni je sufiks *-i* zamijenjen sufiksom *-e* čime nastaju oblici kao što su:

N	<i>glava</i>	<i>šiba</i>	<i>zima</i>
L	<i>(u) glave</i>	<i>(na) šibe</i>	<i>(po) zime.</i>

Taj je nastavak rasprostranjen i među drugim posavskim govorima²⁴ čak i u dativu, koji pak u govoru Novih Perkovaca zadržava standardni nastavak. Podravski govori ne bilježe takvu jezičnu pojavu, ali s govorom Novih Perkovaca povezuje ih nastavak za lokativ množine koji je osobito čest u tvorbi toponima²⁵. Tako će se reći da netko stanuje *u Črnkovci* ili *u Perkovci*, umjesto *u Črnkovicima* ili *u Perkovicima*.

²¹ Mance, 159.

²² Mance, 157.

²³ Mance, 139.

²⁴ Kolenić, 109.

²⁵ Mance, 157.

Na kraju, suvremeni govori sve više teže izjednačavanju nominativa i vokativa, a govor se Novih Perkovaca izdvaja iz te skupine što je vidljivo i iz primjera kao što je imenica *mama* čiji vokativ glasi *mamo*.

4.2.2. Glagoli

Glagoli i glagolski oblici u govoru Novih Perkovaca u daleko većoj mjeri odstupaju od standardnoga jezika, nego što to čine imenice. Prototipni je primjer za to infinitiv koji se u navedenome govoru uvijek pojavljuje bez krajnjega *-i*: *raditi – radit, saditi – sadit, trgati – trgat* itd. Kolenić navodi kako je ta pojava odrednica i drugih štokavskih govora, ne samo posavskih²⁶, što potvrđuje i Mance²⁷ u svome istraživanju o podravskim govorima. Sličan je slučaj i s imperativom, kod kojega ponekad izostaje krajnje *-i* u tvorbi oblika za 2. osobu jednine kao što je to u primjeru *Trč!* umjesto *Trči!*.

Osim toga, odmaci se od norme pronalaze i u tvorbi prezenta. Slavonske je dijalekte moguće podijeliti u tri skupine s obzirom na prezentski nastavak 3. osobe množine:

1. 3. osoba množine prezenta na *-iju* ili *-eju*
2. 3. osoba množine prezenta na *-aje*
3. 3. osoba množine prezenta na *-u*²⁸,

Dok podravski govori pripadaju trećoj skupini²⁹, govor Novih Perkovaca pripada drugoj skupini s obzirom na primjere: *igraje se, čestitaje si i donašaje*.

Nadalje, izdvaja se i tvorba glagolskog pridjeva radnog pri kojoj se u svim slavonskim govorima, kako navodi Kolenić³⁰, krajnje *l* pretvara u *o* te se steže s prethodnim vokalom čime nastaju oblici poput: *nado (nadao), plako (plakao)* i *odo (hodao)*.

Kao što se futur prvi tvori infinitivom bez krajnjega *-i* tako se i u tvorbi perfekta koriste navedeni nepravilni oblici glagolskog pridjeva radnog.

²⁶ Kolenić, 111.

²⁷ Mance, 155.

²⁸ Kolenić, 111.

²⁹ Mance, 158.

³⁰ Kolenić, 112.

Glagolski pridjev trpni također bilježi nepravilnosti i to u vidu sufiksa u kojemu umjesto glasa *n* dolazi glas *t* kao što je vidljivo u primjerima: *udata (udana)*, *napraviti (napravljen)*, *iskoristiti (iskorišten)* i *pokositi (pokošeno)*. Ta se pojava prostire cijelim slavonskim dijalektom, a u podravskim se govorima uz već navedeni dočetak pojavljuje i dočetak *-jen*³¹ koji nije zabilježen u govoru Novih Perkovaca.

Glagolski prilozi prošli i sadašnji, kao i aorist i imperfekt, nisu zabilježeni, što sugerira njihovu minimalnu uporabu u svakodnevnom govoru. Ostali su glagolski oblici i njihova uporaba uglavnom u skladu s normom hrvatskoga standardnog jezika.

4.2.3. Pridjevi

Pridjevi se u govoru Novih Perkovaca ne izdvajaju od standardnoga jezika posebnom tvorbom. Jedna od osobitosti je gubljenje glasa *h* na kraju oblika za genitiv množine muškoga i srednjega roda kao u primjerima:

G (standardni oblik)	<i>starijih</i>	<i>pametnih</i>	<i>skupljih</i>
G (oblik u govoru Novih Perkovaca)	<i>stariji</i>	<i>pametni</i>	<i>skuplji</i> .

Uz to se od norme razlikuje tvorba komparativa kojom nastaju oblici kao *višji* i *gorji*, a kojom je dočetu *-i* dodan glas *j*. U podravskim je govorima zabilježen sufiks *-eji*³².

4.2.4. Zamjenice

Zamjenice u slavonskom dijalektu podložne su manjim promjenama u odnosu na standardni hrvatski jezik, a najprije se tu izdvaja upitno-odnosna zamjenica *što*, koja u govoru Novih Perkovaca glasi *šta*. Drugi oblici tvoreni tom zamjenicom zadržavaju njezin nestandardni oblik (npr. *nešta*). Isto se događa i sa zamjenicama *tko* i *kakav* koje glase *ko* i *kaki* čiji su izvedeni oblici:

- *svako, neko, niko*
- *svakaki, nekaki, nikaki*.

³¹ Mance, 158.

³² Lisac, 36.

Podravskim se govorima također rasprostire ta pojava³³.

Deklinacija zamjenica uglavnom je pravilna. Međutim, ističe se deklinacija zamjenice *oni* iz koje su vidljiva odstupanja od standardnih oblika genitiva i akuzativa, a koja glasi:

N	oni
G	nji/njija
D	njima
A	nje
V	-
L	(o) njima
I	(s) njima.

Instrumental osobnih zamjenica *ja, ti* i povratne zamjenice *se* nepravilan je, a pojavljuje se u oblicima *menom, tebom* i *sebom* kao i u podravskim govorima³⁴.

4.2.5. Brojevi

Deklinacija brojeva u govoru Novih Perkovaca često se ne provodi, primjerice brojevi *dva, tri* i *četiri* zadržat će svoje nominativne oblike u svim padežima:

N	dva konja
G	dva konja
D	(kod) dva konja
A	dva konja
V	
L	(o) dva konja
I	(s) dva konja.

Brojevi od jedanaest do devetnaest zabilježeni su s dočetcima –*jst*, npr. *trinajst, petnajst, osamnaest* itd. Podravski govori posjeduju istu promjenu³⁵.

4.2.6. Nepromjenjive vrste riječi

Nepromjenjive vrste riječi u manjoj mjeri odstupaju od standardnih oblika u odnosu na promjenjive vrste riječi. Najveće se promjene opažaju kod priloga, a uzrok se može povezati s činjenicom da su uglavnom nastali od promjenjivih vrsta riječi.

³³ Mance, 158.

³⁴ Mance, 7.

³⁵ Mance, 61.

Nerazlikovanje mjesta, cilja i smjera karakteristika je brojnih suvremenih lokalnih govora pa tako i govora Novih Perkovaca. Često se mogu čuti primjeri poput:

- *Kud ideš?*
- *Di si išo?*
- *Vamo smo juče prolazili.*

koji bi trebali glasiti:

- *Kamo ideš?*
- *Kamo si išao?*
- *Ovuda smo jučer prolazili.*

Prilozi u podravskim govorima često dobivaju navezak $-k$ ³⁶, dok se u govoru Novih Perkovaca na tome mjestu pojavljuje $-m$ (npr. *ovudam, tudam*).

Vremenski prilozi često svoju ulogu predaju imenici u lokativu pa se tako u govoru Novih Perkovaca pronalaze primjeri poput: *po noći za noću, po danu za danju* i slično, dok se u govoru Podravske Podgajaca ti prilozi pojavljuju u instrumentalu (*noćom, danjom*)³⁷.

³⁶ Mance, 8.

³⁷ Mance, 147.

4.3. Leksik

Leksik govora Novih Perkovaca sadrži brojne osobitosti kojima je srodan drugim govorima u svojoj blizini. Posebnu pažnju privlače tuđice i posvojenice koje su se manje ili više udomaćile tijekom dodira s drugim narodima. Poznato je da je i područje Slavonije jedno vrijeme bilo u sklopu Austro-Ugarske Monarhije te su tako područja poput ovoga postupno usvojila i neke germanizme i mađarizme kao što su primjerice:

- sos – umak
- dunst – zimnica
- fela – vrsta.

Nadalje, prisutni su i brojni turcizmi koji su naslijeđeni od prethodnih generacija, a koje su tamo živjele tijekom osmanlijskih osvajanja. Sve u svemu, govor obiluje arhaizmima i to posebno onima svojstvenim Bunjevcima i Šokcima. Još neki primjeri koji odstupaju od standarda su:

- najeriti – nakriviti
- pantlika – svilena vrpca
- metniti – staviti
- marva – stoka
- paradajz čorba – juha od rajčice
- kalotina – sušeno voće
- senija – stol
- pražit – pržen
- sokak – ulica
- čeljade – osoba.

Posebnu leksičku osobitost predstavljaju nazivi za odjevne predmete i ostalo vezano uz „dotjerivanje“. Riječi su većinom stranog porijekla, kao što su:

- rajtozne – muške hlače
- rubina – vrsta suknje
- čošak – vrsta marame koja se stavlja preko ramena
- šamija – modni dodatak sličan kapi koji su nosile udane žene
- zlatara – nošnja ukrašena tehnikom zlatoveza

- oplećak– tadašnja ženska majica
- velna – način oblikovanja ženske kose iznad čela
- cup – umetak za kosu.

5. Zaključak

Govor Novih Perkovaca sastavnim je dijelom štokavskoga narječja, a iako zahvaća manji broj govornika, ravnopravno obogaćuje slavonski dijalekt u koji se potpuno uklapa. Svojim odrednicama uglavnom se uklapa u opis posavskih govora kakav je ponudio Stjepan Ivšić. Tako nalazimo noviju hrvatsku akcentuaciju s četiri osnovna naglaska i očuvanim akutom (zavinutim naglaskom). Naglasni sustav, međutim, odstupa od pravila standardnog jezika kršenjem pravila o naglasku na posljednjemu slogu i silaznom naglasku na srednjem slogu. Odraz je jata ikavsko-jekavski, ali se u nekim riječima još uvijek čuva ikavizam (npr. *mliko*). Što se tiče glasovnih promjena, one se većinom dosljedno provode, a ponegdje se može naići na izostanak sibilizacije ili hiperkorektnu jotaciju kojom se glasovi poput *d* i *t* uvijek jotiraju. Posebno je očito gubljenje glasova – samoglasnika i suglasnika, a glas se *h*, kao i u drugim štokavskim govorima, gubi ili zamjenjuje glasom *v*. Opća je osobina štokavskih govora štakavizam, odnosno šćakavizam, a govor Novih Perkovaca u osnovi je šćakavski, iako se pod utjecajem medija i urbanih sredina sve više pretvara u štakavski. Što se tiče morfoloških osobitosti, važno je napomenuti da Perkovčani razlikuju kategoriju živosti, što se ponovno može pripisati utjecaju prethodno navedenih faktora. Padežni su oblici također uglavnom u skladu s normom, ali je zadržan stari nastavak za lokativ jednine ženskoga roda *-e*. Veća se odstupanja pronalaze u glagolskim oblicima i to posebno kod:

- infinitiva bez kranjega *i*
- prezentskog nastavka za 3. osobu množine
- glagolskog pridjeva radnog muškoga roda u kojemu se zadnja dva samoglasnika *a* i *o* stežu i tvore *o*
- glagolskog pridjeva trpnog s dočekom *-t*.

Izdvaja se i pojava nedekliniranja brojeva koja je još uvijek prisutna u većini suvremenih govora, ali i oblici brojeva od jedanaest do devetnaest koji se tvore sufiksom *-jst* umjesto *-est*. Uz sve navedeno, stari oblik govora najuočljiviji je iz leksika koji obiluje tuđicama turskog, mađarskog ili njemačkog podrijetla. Takvi su oblici svjedok vremena u kojemu se jezik formirao i prilagođavao svakodnevnim potrebama prosječnoga govornika.

6. Ogledni primjer govora Novih Perkovaca

Èto dòšo sam k njëm ù Đakovo, ìma lïpu kùću, a stanìje u Pàvićevoj ùlici na kùćnom brùju 7, a ìnače najstarìjoj ùlici ù Đakovu jòš pòznatoj i po trïm kapìjama kòje su i pìsmom opìvane. Svìtu môj, màkar da žìvi blìzu Strossmàyerove katedrále, čìm unìđeš u avlìju imàdeš štà i vùdat, da je tò njèšto pòsebnò jer tãko je i urédito, kò njèki, Bòžem pròsti, muzèj. Šùpa svà ucìfrana, a unùtri dvì sòbe narèdite po šokãčki, šifunjèr s làdicama, krevèt sa narògitim jastùcima, lïpa lâmpa vrìž sinìje, slìke starovìjnjske. Ljepotè neiskázane, pa jel mòguće da njèšta tãko imàde u gotòvo sãmom cèntru Đakova. Èto divãni mi i vó da mnògi i ne znãju da òn tò imàde, a òn tò želì svìma pokãst, pa zãto kiti àjnzloge prìlikom Đakovačkih vèzova u sãmom kòrzu gè se vrzma pùno svìta. A bomè snìmijo je i òn njèkoliko vido kazèta kòje imãdu vãj náziv: „I tò Đakovo ìma“, nèk se znã i nèk njegòva pokoljénja tò glèđu, čúvaju i uživaju.

Zovè òn da sjèdnemo za sinìju, kãd njegòva ženà donesè kùlina i rakìje. Prìje nèg smo mãlo založìli, lïpo smo se prekrstìli i zafãlili drãgom Bògu jer je Zdénko křšćan štò sam ìmo prìlike vùdat i kroz divãn se uvjèrit. È, kùlin je bío jáko dòbar, a rakìja jòš bòlja, gotòvo obãra s nògu, prãvo da ti se zamãnta u glãve.³⁸

³⁸ Šarčević, 285.

Literatura

1. Ivšić, Stjepan. Današnji posavski govor. Rad Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti. 196, str. 125-254.
2. Ivšić, Stjepan. Današnji posavski govor. Rad Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti. 197, str. 11-137.
3. Kolenić, Ljiljana. 1997. Slavonski dijalekt. Croatica. 24, str. 101-116.
4. Lisac, Josip. 2003. Hrvatska dijalektologija 1: Hrvatski dijalekti i govori štokavskog narječja i hrvatski govori torlačkog narječja. Zagreb: Golden marketing – Tehnička knjiga.
5. Mance, Nina. 2014. Suvremeni podravski govori slavonskoga dijalekta. Doktorski rad. Osijek: Filozofski fakultet.
6. Šarčević, Zdenko. 2016. Novi Perkovci. Novi Perkovci: Matica hrvatska – Ogranak Đakovo.
7. https://actacroatica.com/hr/location/novi_perkovci/